

1 Verksamhetsidé

Grunden för ett fungerande samhälle

Sektorn arbetar med och ansvarar för avfall och VA (Vatten och Avlopp) och i det ingår ansvarar för drift, underhåll och utveckling av vattenverk, avloppsreningsverk, ledningsnät, avfallsanläggning, återvinningscentraler, insamling av hushållsavfall samt en del nödvändiga kringfunktioner. Hela verksamheten klassas som samhällsviktig och berörs av NIS- och CER-direktiven samt delar av verksamheten berörs även av säkerhetsskyddslagstiftningen.

Under de kommande åren finns ett enormt stort investeringsbehov, både inom VA och avfallshantering, som följd av nya lagkrav, klimatförändringar, växande befolkning samt åldrande anläggningar.

VA samt Avfall Återvinning är taxefinansierade med varsin taxa, som ej får blandas ihop eller användas till skattefinansierad verksamhet, medan Avfallsanläggningen (Gräfsåsen) och Biogasen är egenfinansierade verksamheter.

2 Övergripande kommentar

Sektor Avfall VA - grunden för ett fungerande samhälle

Kriser avlöser varandra, det kommer många nya lagkrav och expansionstrycket i Östersund är högre än på mycket länge. Alla dessa händelser påverkar sektorn på flera olika sätt. Dock är det högt tempo i alla sektorns olika verksamheter och det sker oerhört många förbättringar i det dagliga arbetet och många projekt pågår för att utveckla framtidens Östersund.

Den största utmaningen just nu för sektor Avfall VA och Östersunds kommun är att klara av att öka personalresursen för att hantera de beviljade investeringsmedlen för 2024 och framåt som beslutades av Kommunfullmäktige i juni. För att kunna öka personalstyrkan behövdes det beviljas medel via höjd taxa, ett beslut som togs i nämnderna under hösten. Så nu är det fokus på att få igång rekryteringen av dessa resurser. Detta för att nå den infrastruktur som krävs för att göra verklighet av alla planer som kommunen har, som t ex att växa till 75 000 invånare.

Säkerhetsarbetet som har pågått under några år aktualiseras och får nytt fokus och nya infallsvinklar. Ett exempel var den hotande brist av kemikalier som visar på brister i vårt svenska samhälle. Det tvärfunktionella samarbetet mellan kommuner, myndigheter och Länsstyrelser kom igång under 2022, vilket är mycket bra och viktigt. Faran har nu på nationell nivå skrivits ner och anses vara under kontroll.

Kriget i Ukraina påverkar verksamheten på flera olika sätt, som ovan nämnda kemikaliebristen, men nu seglar brist på andra komponenter också upp, extremt långa leveranstider samt höga kostnader för bränsle och el. Detta påverkar driften och fokus är att hela tiden ligga på ett lager av kritiska komponenter, men också att upprätta planer på vad vi gör om inte rätt detaljer kommer i tid. Investeringsprojekten påverkas också av detta, med förlängda ledtider, vilket försenar arbetet samt leder till mycket högre kostnader och stora osäkerheter.

I juni beslutade Teknisk nämnd, utifrån ett gemensamt förslag av mittenpartierna, att en utredning för bolagisering av sektorns verksamhet med start av bolag 1 januari 2025 skall genomföras. Nu är ansvaret för utredningen flyttad till Kommunstyrelsen och det blir intressant att se vart detta leder.

Nedan finns enheternas beskrivningar om vad som händer inom verksamheterna och vilka utmaningar som finns.

3 Viktiga händelser under året

Dricksvatten & Automation

Driften: Perioden har varit relativt hektisk för driften, en hel del problem med kloranläggningen samt ozonproduktionen. Medarbetarna har fokuserat på den dagliga driften samt fastighetsunderhåll samt säkerhetshöjande åtgärder. Mark och anlägg har hjälpt till att riva en anläggning samt göra åtgärder för att förbättra arbetsmiljön på en annan anläggning. Flera anläggningar har också fått rörgallerier isolerade vilket lett till stora energibesparingar. En extern firma hjälper till med några livsförlängande åtgärder på Minnesgårde gällande automation. Enheten har de senaste åren prioriterat att få ner energiförbrukningen och det har resulterat i att enheten under 2023 jämfört med 2022 sparat 103 838 kWh!

Kvalitet: I samband med nya dricksvattenföreskrifter undersöks nya parametrar på flera provpunkter, bl.a. interspinala enterokocker och Somatiska kolifager.

Östersund/Minnesgårde: Råvattnet har fortsatt vara av ovanligt stabil, god kvalitet, även under sjöns vändning i oktober. Kvaliteten på utgående dricksvatten varit god. En del störningar har förekommit gällande klordoseringen. I distributionsnätet har kvaliteten över lag varit god men det förekommer avvikelser gällande lukt i september och oktober på flera ställen i distributionsområdet. Även några säsongvis återkommande avvikelser gällande långsamväxande bakterier i reservoarer konstateras. Utredning för reservoar med kvalitetsproblem pågår och åtgärder planeras.

De mindre vattenverken och respektive distributionsområde har över lag haft god kvalitet. I Håggenås uppmättes högre halter PFAS än tidigare i befintlig tåkt och i distributionsnätet. Eftersom tåkten ska bytas utreds inte detta vidare. Den nya tåkten har kontrollerats extra för PFAS. I Lit har kvaliteten i tryckstegringen i Hökbäck varit påverkad av arbeten som skett på ledningsnätet under november.

Projekt: Håggenås vattenverk, det mesta är klart men slutbesiktningen är framflyttad utan att ha ett nytt datum. Detta då juristerna ska göra upp om ansvarsfrågor samt ekonomiska frågor.

Näs VV överbyggnad är klart. Fas 2 är igång där det under vintern ska bytas el och maskin, även stängsel ska upp nu i vinter.

Svedje Tryckstegring är en station som ersätts med en ny, det blir en station med en mindre reservoar inuti. Den är i drift men rivning utav gamla stationen kvarstår.

Semesterbyn Tryckstegring har byggts om av arbetsmiljökäl, klart nu.

Eriksbergs tryckstegring ska renoveras nu i år och få nya pumpar och motorer samt frekvensare, även maskinrummet får sig en uppfräschning.

Avfall- & Avloppsanläggningar

Gräfsåsen:

Ny avfallskross levereras under våren till anläggningen. Sista etappen på sluttäckningen av gamla deponin slutfördes under sommaren. Några kompletterande åtgärder behöver slutföras under våren och sommaren 2024. Student presenterade sitt exjobb för lakvattenhantering för medarbetarna på Gräfsåsen. Inventering av diken och fortsatta åtgärder planeras under 2024.

Dom från Länsstyrelsen angående punkt där villkoret ska gälla kom 23-07-14. Domen överklagas till Mark och Miljö domstolen.

Ser över möjligheten att sortera ut fler avfallsslag. Planglas(fönster, bilrutor) är snart klart för utsortering

Metodisk undersökning av förorenade områden(MIFO) fortsätter enligt plan för de gamla bytipparna

Göviken:

Inventering av betongen i bassängerna på Göviken för att bedöma betongens tekniska livslängd och eventuella renoveringsbehov har genomförts under sommaren. Några bassänger är kvar, de inventeras vår/sommar 2024. Skrapspel i fyra stycken eftersedimenteringsbassänger är utbytta.

Förstudie för reservkraft på Göviken är påbörjad, resultatet presenterades i november.

Tandsbyns nya avloppsreningsverk togs i drift v26. Förstudie angående ombyggnation av Fåkers reningsverk sker i samråd med projektet, Nytt verksamhetsområde Fåker. Nytt reningsverk i Orrviken planeras i samråd med projektet Annersia. Byggstart planerat till maj 2024

Dammarna vid Häggenås reningsverk grävdes ur under sommaren och elva pumpstationer fick ny färg på fasaderna.

Laboratoriet flyttade in i nya lokaler v38

Ledningsnät

Året har bestått av många driftarbeten, projekt och utvecklingsdelar. Det har varit en utmaning att balansera fokus på driftdelen med många läckor under första delen av året samtidigt som staden växer och många nya kunder ska anslutas. Flera resurser på enheten har gått tungt och förstärkningar har varit stort behov av. Äntligen kan vissa av dessa förstärkningar bemannas.

En stor förändring och utveckling är bytet av underhållssystem för ledningsnätet som upphandlats under året med höga säkerhetskrav som är unikt i branschen. Detta har varit ett tungt arbete med de inblandade i projektet och motiveringen av personalen att ha förståelse för balansen mellan säkerhet och funktionalitet i detta nya system.

Avfall Återvinning

Ansvaret för insamling av förpackningar övergår till kommunen vid årsskiftet. Projektgruppen har jobbat intensivt med frågan under hösten. En konsult har anlåtats för att utreda hur man bör gå tillväga för att bygga ut förpackningsinsamlingen (som ska ske fastighetsnära i hela kommunen från och med 2027) samt hur samverkan med övriga kommuner i länet skulle kunna se ut, för en effektivare insamling. Under hösten har projektet jobbat intensivt med att uppdatera och förbereda verksamhetssystemet, drift och skötsel av återvinningsstationerna, omlastningsstationer och utbyggnadsplan. Nu finns avtal med entreprenörer för insamling, städning,

snöröjning och omlastning. Vid årsskiftet tar kommunen över driften och nu återstår arbetet med att projektgruppen lämnar över det här till driftorganisationen. En stor utmaning i projektet är att beräkna huruvida den ersättning som utgår från Naturvårdsverket kommer att täcka de kostnader som hamnar på kommunen, ett arbete som kommer fortgå under 2024.

Under 2024 kommer arbetet med hushållsnära insamlingen av förpackningar intensifieras och där kommer Avfall återvinning behöva bidra en hel del.

Under sommaren drabbades Odenskogs återvinningscentral av ännu en brand som uppstod i batteriinsamlingen. Att bränder uppstår där litiumbatterier förvaras börjar bli ett allt vanligare problem i samhället. Avfall Återvinning har under hösten gjort en fördjupad riskanalys kopplad till förvaring och hantering av litiumbatterier för att säkra upp att hanteringen sker på rätt sätt och att personalen vet hur man ska agera om en brand uppstår. Arbetsmiljöverket kom med en del synpunkter efter deras inspektion så en djupare riskanalys tillsammans med svar till AMV har jobbat fram under hösten.

Strategi

Arbetet med verksamhetsområde Annersia fortsätter med full fart, processen med att bilda verksamhetsområden pågår för första delen och beslut fattades av KF i december om att vårt förslag ska genomföras. Under 2024 är förhoppningen att resterande delar ska remitteras. En utställning kring projektet var på plats i Slandrom under hösten och informationsbrev skickas ut. Budget är klart för 2024 och inriktningen för de kommande åren är också tydliga och innebär fortsatt full fart.

Diskussionerna kring Försvarsmaktens etablering i området fortsätter och kommer att ta fart under våren. FortV genomför under vintern en utredning kring förutsättningar och krav för etableringen. Under februari 2024 är planen att den ska presenteras och en fortsättning på diskussionerna tar vid.

Det nya laboratoriet på Göviken är taget i bruk, endast några restpunkter och garantiåtgärder återstår att hantera.

Projektet med ny ÅVC/Kretsloppspark bedöms komma igång under våren 2024 med större fart.

Ett flertal utredningar kring industrietableringar av olika slag pågår i olika skeden.

4 Utmaningar och framtidsutveckling

Dricksvatten & Automation

Arbetsätt och prioriteringsordning för Automation jobbas på, viss omfördelning av arbetsuppgifter. Köpa in mer tjänst av extern eller rekrytera.

Leveransproblem och stora förseningar av material, speciellt viss typ utav elektronikutrustning.

Trångt på Minnesgårdets VV vilket medför arbetsmiljöutmaningar vid utökning av personal.

Renoveringsbehov på "nätet", stationer och reservoarer osv.

Skalskydd samt övrig säkerhet, både utmaning och framtidsutveckling.

Vidare Implementeringen utav underhållssystemet fortsätter med fokus mot Avlopp.

Behålla rätt och kompetent personal.

Rekrytering och bemanning till nya vattenverket, utmaning.

Att få till ett nytt vattenverk med en ny budget

Hitta ett bra arbetssätt för alla som lägger resurs i projektet nya VV.

Avfall- & Avloppsanläggningar

Ökade energipriser på både el och HVO kommer att påverka dessa anläggningar i stor utsträckning framöver då, de är storförbrukare av el samt kräver mycket transporter. När det gäller HVO så är dels användningen till de egna maskiner på Gräfsåsen samt den förväntade prishöjningen för transporter av avfall som går till förbränning i Sundsvall.

Gräfsåsen

Om Länsstyrelsen går på Miljö och Hälsas förslag att avslå ansökan att vilja definiera och flytta utsläppspunkten för lakvattendammen på Gräfsåsen, blir det en stor utmaning med reningen av lakvattnet från anläggningen. Finns idag ingen fungerande lösning, olika pilotförsök har genomförts men ingenting som har fungerat fullt.

Sverige har valt att inkludera energiåtervinningsanläggningar (förbränning av avfall) i handeln med utsläppsrätter, vilket kan komma att påverka framtida kostnader.

Göviken

Avloppsdirektivet kommer troligen att ställa krav på kväve och läkemedelsrening. Kväverening är utmanande i kallt klimat. Läkemedelsrening är tänkt att bekostas av producenterna men som direktivet är utformat idag kommer små länder ej att få ta del av de pengarna.

På grund av det som händer i Europa just känns det angeläget att utöka lager för fällningskemikalier, då det befaras att det kan uppstå problem med leveranser av kloridbaserade produkter. Det tittas just nu på förutsättningarna för att utöka det egna kemikalielagret.

När det gäller hantering av avloppsslam vet fortfarande ingen vad som kommer att gälla i framtiden, det branchorganisationen Svenskt Vatten tror är att Sverige kommer invänta ett EU direktiv som kommer gälla hela VA Sverige.

Då Östersund växer och nya verksamhetsområden tillkommer och ansluts, är det dags att hitta en ny plats för att bygga ett nytt avloppsreningsverk som avlastning för Göviken. Göviken har sina begränsningar för utbyggnad både vad det gäller yta, närheten till befintlig bebyggelse och vad som nuvarande tillstånd medger. Teknisk nämnd beslutade sommaren 2023 att en förstudie för nytt verk skall startas, tyvärr har den inte startats än pga personalbrist. Ambitionen är att få igång den under 2024.

Det kommer krävas mer personalresurs i framtiden för att både klara daglig drift samt utveckla infrastrukturen för kommunens ambitioner. Redan nu upplevs det svårt att hitta rätt kompetens.

Ledningsnät

Stadens utveckling är fortsatt en utmaning för va-infrastrukturen att hinna utvecklas i samma takt med god kapacitet och kvalitet.

Enheten får nya möjligheter för bättre underhållsplanering av ledningsnätet med nytt va-system och nya arbetssätt för drift, underhåll och förnyelse.

Nya vattenmätare och ny teknik behöver fortsätta uppdateras för att få bättre koll på både flöden och läckage på ledningsnätet. Arbetet fortsätter med att sätta ut fler både flödesmätare, regnmätare och bräddflödesmätare. Inhämtning av mer mätarvärden via radiotrafik byggs också ut.

Avfall Återvinning

Besökstrycket har minskat något på återvinningscentralerna detta år. Odenskogs återvinningscentral har dock i perioder haft många besökare under våren och sommaren. Detta i kombination med en liten yta gör det trångt och besvärligt för både personal och besökare. Under sommaren uppstod en brand i batteriförvaringen. Branden kunde släckas utan större påverkan på övriga delar av anläggningen. Dock behöver verksamheten lägga upp en plan för vilka åtgärder som bör göras inom den närmsta tiden så att anläggningen har ett gott brand- och skalskydd. Detta för vara en trygg arbetsplats och säker anläggning för kommunens medborgare. Utmaningen är att klara av verksamheten i Odensskog fram tills dess att en ny Kretsloppspark finns klar.

Det behöver jobbas vidare med utvecklingen av Brunflos ÅVC.

1 januari 2024 tog kommunerna över den befintliga insamlingen av förpackningar och från den 1 januari 2027 ska förpackningsinsamlingen dessutom ske fastighetsnära. Att få till en fastighetsnära insamling av samtliga förpackningsslag i hela kommunen innebär ett mycket stort arbete och stora investeringskostnader. Enheten har startat upp en projektgrupp som arbetar med frågan. Det är många beslut som ska fattas längs vägen och det kommer att kräva ett stort engagemang i frågan både från tjänstemän och politiker.

Under 2024 ska det tas fram fördjupade riskbedömningar på både ÅVC och insamlingen.

5 Verksamhetsrisker

Resursbrist, kompetensbrist, behålla befintlig personal

Större utmaningar de senaste åren när det gäller kompetensförsörjning då det är svårt att rekrytera personal med högre kompetens, automationsingenjörer och även markpersonal som tex maskinförare och rörläggare samtidigt som behovet av mer personal är stort för att klara den utveckling som politiken vill se i kommunen. Det är svårt att konkurrera med den privata marknaden.

Infrastruktur som inte hänger med utbyggnadstakten och som ger kapacitetsproblem och stopp i kommunens utvecklingsplaner.

Trångt på Odensskog ÅVC, risk för både personal och besökare. Väntar på att den nya Kretsloppsparken ska bli klar...

Ökat antal bränder på ÅVC pga litiumbatterier, tyvärr en trend i hela Sverige

PFAS-ämnen... i marken, i avloppet, i dricksvatten, i Storsjön och i slammet från Göviken...

Minnesgårde vattenverk är gammalt...

Ansvar för samhällsviktiga funktioner som påverkas av en orolig omvärld

Det finns ett stort behov av att till fullo implementera och verkligen få organisationen (inte bara personal från Avfall VA) att följa kommunens projektprocess. Processen finns men rollerna är inte till fullo tydliggjorda med ansvar och förväntningar i organisationen, processen följs inte och uppföljningar genomförs enbart sporadiskt. Det finns mycket pengar och tid att spara om projektprocessen börjar användas och fungera som tänkt, i alla led och roller.

Det finns samarbetssvårigheter och arbetsprocesser som inte är uppdaterade till dagens behov i den tvärfunktionella organisationen mellan förvaltningar och funktioner. Detta har blivit än mer synligt de senaste 2-3 åren då det stora intresset för byggande i Östersund resulterat i att de stora planerade projekten krockar med mindre utbyggnationer som vi tvingas flytta långt in i framtiden.

Kommunens interna hantering av samhällsplanering gör det svårt att bygga en bra infrastruktur för vatten, (både dricksvatten, spillvatten och dagvatten) när planprocessen ofta har fortskridit ganska långt innan lösningar för vatten har kommit in i processen. Det resulterar i dåliga lösningar och att alternativen som finns kvar för vattenhanteringen inte är det bästa tänkbara för att främja en god vattenhantering i kommunen.

Det förvaltnings övergripande arbetet med samhällsplanering och kommunens expansion behöver förbättras. Detta för att börja jobba smartare och mer effektivt med våra medborgare i fokus.

6 Betydande avtal och regelförändringar

Vid årsskiftet 2023/2024 tog kommunerna över ansvaret för att samla in förpackningar från FTI. Nästa steg är att från 2027 skall förpackningar samlas in hushållsnära. Detta är helt nya verksamhetsområden för kommunen och kräver en annan typ av kompetens, arbetsplanering och nya system.

I det nya uppdaterade Lagen om Allmänna vattentjänster (LAV) kom ett nytt lagkrav som kräver att varje kommun skall ha en Vattentjänstplan beslutad av Kommunfullmäktige senast 2023-12-31. Vattentjänstplanen är inte en VA-plan utan är en plan för hela kommunen med fokus på samhällsbyggnad och utveckling. Denna plan är knappt påbörjad i Östersund och kommer troligtvis behöva arbetas med från kommunens sida under 2024 och in i 2025. Ansvaret bör ligga på Samhällsbyggnad.

Förändrade lagkrav runt hantering av matavfall har kommunen löst genom att bygga en biogasanläggning, dit matavfallet skall skickas och omvandlas till biogas och biogödsel. När anläggningen står klar kommer det att förändra verksamheten på Gräfsåsen mycket, då matavfallet från Östersund har komposterats där. Detta är en betydande del av Gräfsåsens inkomst idag och sysselsätter flera personer, därmed behöver nya affärsmöjligheter hittas för Gräfsåsen som skall bära sina egna kostnader.

Slamhanteringen från Gövikens reningsverk kommer i framtiden bli en stor fråga, men än är inga beslut fattade.

NIS 2- och CER-direktivet kommer under 2024. Dricksvattenproduktionen har varit berörd av NIS tidigare men med den nya nivån berörs sektor Avfall VAs hela verksamhet (dricksvattenproduktion och distribution, avlopp och avfall). Här krävs implementation av ett nytt verksamhetssystem för detta, som ej är påbörjat ännu. I VA-taxan för 2024 finns en utökad resurs på 100% medtagen för att kunna hantera detta men det kommer att krävas en massiv insats i hela sektorn.

Avloppsdirektivet kommer troligen att ställa krav på kväve och läkemedelsrening. Kväverening är utmanande i kallt klimat. Läkemedelsrening är tänkt att bekostas av producenterna men som direktivet är utformat idag kommer små länder ej att få ta del av de pengarna.

Om Länsstyrelsen går på Miljö och Hälsas förslag att avslå ansökan att vilja definiera och flytta utsläppspunkten för lakvattendammen på Gräfsåsen, blir det en stor utmaning med reningen av lakvattnet från anläggningen. Finns idag ingen fungerande lösning, olika pilotförsök har genomförts men ingenting som har fungerat fullt.

NATO och världsstöd.... utmaning för både VA och Avfall